

Høring vedr. forslag til ændring af rammer og kriterier for det frie skolevalg

Indledning

Både på landsplan og i Aarhus Kommune ses en relativ stor ulighed mellem bydele. Dette afspejler sig i elevsammensætningen og egenskoleandelen på flere af skolerne i kommunen.

Den 23. januar 2024 vedtog en forligskreds en ny politisk aftale om udsatte boligområder i Aarhus¹. Aftalen bygger ovenpå det igangværende arbejde med udvikling af de udsatte boligområder, og det fremhæves, at der skal arbejdes mere ambitiøst og forpligtende om, hvorledes der kan skabes en mere socialt blandet og mangfoldig elevsammensætning på skolerne.

Det seneste 1½ år har der været en proces med afdækning af de lovgivningsmæssige muligheder, som kan være med til at sikre, at vi i højere grad får bæredygtige skoler med en blandet og mangfoldig elevsammensætning. De lovgivningsmæssige muligheder omhandler strukturelle, organisatoriske og pædagogiske greb.

I processen har bl.a. data fra Børn og Unges DSA-undersøgelse², viden og erfaringer fra andre kommuner, national viden og forskning, samt lokal viden og erfaringer fra ledere af UngiAarhus, dagtilbudsledere, skoleledere, og Sammen om skolen³, indgået. Herudover har temaet været politisk drøftet ad flere omgange. Med afsæt heri har Børn og Unge set nærmere på de organisatoriske greb inden for de lovgivningsmæssige rammer for det frie skolevalg.

Som konsekvens af den politiske aftale om udsatte boligområder er der udarbejdet nedenstående fem konkrete forslag til ændring af rammer og kriterier for det frie skolevalg:

1. Yderligere begrænsning af det frie skolevalg
2. Fortrinsret til DSA-børn med alderssvarende dansk
3. Fortrinsret til DSA-børn med et sprogstøttebehov
4. Fortrinsret til børn, som søger om et skoleskift til distriktsskolen
5. Ophør af søskendegaranti ved optagelse i børnehaveklasse

Forslagene vil hver for sig eller i forskellige variationer kunne være med til at skubbe udviklingen og en bæredygtig elevsammensætning i den rigtige retning. I det følgende uddybes forslagene med nogle af de indsigter, som allerede er afdækket.

¹ [Politisk aftale om udsatte boligområder, efterår 2023 \(aarhus.dk\)](#)

² [hovedrapport-undersogelse-af-dsa-omraadet-i-aarhus-kommune-2021.pdf](#)

³ Aarhus' lokale *Sammen om skolen* med repræsentanter fra bl.a. ÅLF, BUPL, Skole og Forældre, Aarhus og Danske skoleelever, Østjylland.

Greb til at imødegå målet om mere bæredygtige skoler

De lovgivningsmæssige muligheder, som kan være med til at sikre mere bæredygtige skoler med en blandet og mangfoldig elevsammensætning, omhandler både strukturelle, organisatoriske og pædagogiske greb. I dette høringsmateriale indgår alene organisatoriske forslag om ændringer af rammerne for det frie skolevalg. Dette er ikke ensbetydende med, at der ikke også på længere sigt vil være behov for at se nærmere på muligheder for strukturelle og pædagogiske greb. Nationale undersøgelser og forskning peger netop på, at det i praksis er nødvendigt at arbejde med flere forskellige strategier og modeller samtidigt.

Forligspartierne bag den nye politiske aftale om udsatte boligområder ønsker, at der fortsat arbejdes med by- og boligudvikling i de udsatte boligområder i Aarhus. Der skal arbejdes målrettet for at nedbringe antallet af dagtilbud, skoler og bydele, hvor sammensætningen af børn og unge afviger markant fra resten af byen, og hvor egenskoleandelen er faldende.

Endvidere skal der i dagtilbuddene fortsat være fokus på at arbejde målrettet med at øge andelen af børn med dansk som andetsprog, som har et alderssvarende dansk sprog ved skolestart. Herudover skal der på længere sigt arbejdes videre med pædagogiske og strukturelle greb. Dette omhandler bl.a. en ekstra indsats omkring skoler med vigende egenskoleandel og en stigende andel børn med dansk som andetsprog. Der skal desuden arbejdes med interessevaretagelse op imod de igangværende forhandlinger om en folkeskole-reform i Folketinget, som imødekommer ønsket om flere værktøjer til at sikre en mere balanceret elevsammensætning. Alle greb skal understøtte byrådets målsætning om at kunne afskaffe skolehenvi-sningspolitikken på sigt.

Fælles opmærksomhedspunkter

Denne høring indeholder en række konkrete forslag inden for de lovgivningsmæssige rammer for det frie skolevalg. Fælles for forslagene er, at de vil kunne påvirke elevsammensætningen på skolerne, men at det kan ske i forskelligt omfang.

Et helt særligt opmærksomhedspunkt i denne sammenhæng er, at det vil tage tid at vende udviklingen i skolernes elevsammensætning, da det frie skolevalg generelt påvirkes af forældres valg af skole, og herunder også af forældres tilvalg af privatskoler.

Forslagene vil kunne udmøntes hver for sig eller i forskellige variationer, fx flere af dem på samme tid. Det betyder, at de enkelte forslag vil kunne implementeres bydækkende i lighed med de eksisterende rammer for det frie skolevalg. Forslagene vil dog også kunne implementeres forskelligt fra skole til skole, fra klynge til klynge eller fra klassetrin til klassetrin. Der findes således muligheder for flere variationer med differentierede optagelseskriterier inden for det enkelte forslag.

Fra de afdækkede indsigter er dog en optagethed af, at differentierede optagelseskriterier vil kunne være med til at gøre det frie skolevalg svært gennemskueligt for forældrene (hvilke regler gælder for hvem og hvornår), og derudover gøre det mere administrativt tungt, når der skal tages stilling til optagelse af ansøgere, herunder særligt ved børnehaveklassedannelsen.

Generelt viser de afdækkede indsigter, at det er nødvendigt at have mulighed for at kunne benytte det frie skolevalg ved skolestart, men også i skoleforløbet, da der altid bør være mulighed for at vælge en anden skole, hvis et barn fx grundet mistrivsel har brug for en ny start/et skoleskift.

Rammerne for det frie skolevalg medfører, at det frie skolevalg kan begrænses, så det fx sikres, at der ikke skal oprettes ekstra klasser alene for at imødekomme ansøgere fra andre skoledistrikter. Begrænsning medfører, at det bliver sværere for (nogle) forældre at få deres barn optaget på en anden skole end distrikts-skolen. Undersøgelser, erfaringer og forskning viser, at begrænsning af det frie skolevalg også kan få konsekvenser for forældres til- og fravalg af folkeskolen, idet nogle formentlig vil vælge folkeskolen fra, hvis de ikke kan få optagelse på en bestemt ønsket skole.

Fra forskning ved vi desuden, at forældres skolevalg er kompleks og typisk består af en række til- og fravalg. Det er derfor usikkert, hvorvidt og i hvilket omfang de nævnte forslag alene vil kunne skabe en mere bæredygtig og balanceret elevsammensætning.

Undersøgelser viser, at der er større fravalg af distriktsskolen i skoledistrikter med udsatte boligområder. Særligt gælder det for gruppen af elever i skoledistriktet, som ikke bor i et udsat boligområde. Familier med relativt flere ressourcer søger andre skoler end distriktsskolen, mens familier med lavere socioøkonomiske status i højere grad søger mod distriktsskolen. Disse til- og fravalg er medvirkende til at segregeringen på skolerne forstærkes.

Dette påpeges også af de afdækkede lokale indsigter, hvoraf det fremgår, at det særligt er de ressourcestærke forældre, der anvender det frie skolevalg – uanset barnets modersmål. Det frie skolevalg indeholder derfor en fare for at skabe et mindre fælles og lokalt miljø, samt mindre mangfoldighed, da forældre søger mod skoler, hvor elev- og forældresammensætningen ligner dem selv. På den anden side kan det skabe mere engagement og forældredeltagelse, når ønsket om en bestemt skole bliver opfyldt.

Der er fra de afdækkede indsigter generelt enighed om, at ændringer i det frie skolevalg generelt vil kunne bidrage positivt til at sikre en mere bæredygtig økonomi på de enkelte skoler, og samtidig også vil kunne føre til en mere blandet elevsammensætning for nogle skolers vedkommende. Ændringer i det frie skolevalg vil i nogle tilfælde kunne føre til bedre muligheder for en mere hensigtsmæssig klassedannelse og dermed bedre kapacitetsudnyttelse på skolerne.

Der peges dog også på, at størrelsen af den økonomiske gevinst afhænger helt af, hvilken/hvilke rammer og kriterier der ændres ved inden for det frie skolevalg, herunder om det implementeres alene ved skolestart eller for skoleskiftene, sker bydækkende eller kun for konkrete distrikter, klynger mv. Samtidig er effekten og den eventuelle økonomiske gevinst i særdeleshed også afhængig af, hvorledes forældres til- og fravalg af skole udvikler sig som følge af de ændrede rammer og kriterier for det frie skolevalg.

De lovgivningsmæssige rammer for det frie skolevalg

Ifølge folkeskoleloven skal forældre have mulighed for at søge om optagelse af deres barn på en anden skole end distriktsskolen. Det fremgår desuden, at byrådet skal fastsætte de nærmere rammer for det frie skolevalg.

Det betyder, at der skal være fastsat regler for, hvornår der er ledig plads til optagelse af ansøgere fra andre distrikter, samt i hvilken prioriteret rækkefølge ansøgere kan optages, når der er færre ledige pladser, end der er ansøgere. Kriterierne skal være sagligt begrundet, og samtidigt både være objektive og konstaterbare.

I Aarhus har byrådet besluttet, at de sidste fire pladser pr klasse (set som et gennemsnit på årgangen) er reserveret til tilflyttere til distriktet. Dette gælder bydækkende og for alle klassetrin.

Byrådet har desuden besluttet, at skolebegyndere har krav på en plads på samme skole som deres søskende. Herudover er prioriteringen – det vil sige rækkefølgen for optagelse, hvis der ikke er ledig plads til alle ansøgere – at kommunens børn optages før børn fra andre kommuner, og at børn med kortest afstand mellem hjem og skole optages først. De nuværende rammer for det frie skolevalg fremgår af bilag 10 til Styrelsesvedtægten for folkeskolerne i Aarhus⁴.

Grænsen for optagelse via det frie skolevalg kan være højere eller lavere end de nuværende fire sidste reserverede pladser til tilflyttere. Hvis antallet af reserverede pladser øges, vil det betyde, at det frie skolevalg begrænses yderligere.

Rammerne for det frie skolevalg (dvs. både grænsen for reserverede pladser og prioriteringsrækkefølgen) kan være bydækkende – dvs. ens for alle skoler - men kan også være forskellige fra skole til skole, fra klynge til klynge eller fra klassetrin til klassetrin.

De enkelte forslag til ændring af rammerne for det frie skolevalg skal hver for sig ses som supplement til de rammer, som i forvejen fremgår af styrelsesvedtægten bilag 10. Hvis byrådet beslutter ændring af rammerne for det frie skolevalg med et eller flere af de konkrete forslag, vil dette skulle konsekvensændres og indarbejdes i Styrelsesvedtægten bilag.

Uddybning af de fem konkrete forslag

1

Yderligere begrænsning af det frie skolevalg

De sidste fire pladser pr. klasse er i dag reserveret til tilflyttere (ses som et gennemsnit på årgangen). Det vil sige, at der alene optages børn fra andre skoledistrikter ved skolestart eller for ansøgere om skoleskift, hvis der er ledig plads inden for denne grænse.

Hvis det frie skolevalg i højere grad end i dag bliver begrænset, dvs. der reserveres flere pladser til tilflyttere end de nuværende fire pladser, så vil dette alt andet lige betyde, at færre ansøgere kan få deres ønske om optagelse på en bestemt skole imødekommet.

Flere afslag på ønske om optagelse på en anden skole end distriktsskolen vil alt andet lige medføre, at flere børn i stedet optages på deres distriktsskole. Dette vil kunne øge egenskoleandelen, og dermed også positivt kunne påvirke elevsammensætningen på en række skoler. Den yderligere begrænsning af det frie skolevalg vil dog også kunne øge fravalget af folkeskolen.

For skoler med mange spor (klasser på samme årgang) vil en yderligere begrænsning af det frie skolevalg kunne medføre, at der bliver endnu flere pladser, som er reserveret til tilflyttere, og som dermed ikke kan udnyttes til ansøgere fra andre skoledistrikter.

⁴ [Microsoft Word - 10 - Indskrivning optagelse af elever \(aarhus.dk\)](#)

Det skal desuden nævnes, at en yderligere begrænsning af det frie skolevalg vil påvirke de næste tre forslag, som omhandler fortrinsret til ledige pladser til konkrete grupper af børn (forslag 2, 3 og 4). En begrænsning vil betyde færre ledige pladser til ansøgere fra andre skoledistrikter, og dermed færre pladser, som vil kunne tilgå de grupper af børn, som har eller får en fortrinsret.

2

Fortrinsret til DSA-børn med alderssvarende dansk

I dag prioriteres optagelse på ledige pladser pba. søskendekriteriet eller efter kortest afstand mellem hjem og skole. Ved at give fortrinsret til børn med dansk som andetsprog (DSA) med alderssvarende dansk, så vil disse børn blive optaget før andre børn, som søges optaget på skolen. Fortrinnsretten kan gives både ved indskrivning til skolestart, men også ved ansøgning om skoleskift. Der er alene tale om en fortrinsret til de ledige pladser, og der vil derfor fortsat ikke blive tale om, at der oprettes ekstra klasser for at imødekomme ansøgere.

Fortrinsret til konkrete grupper af børn, her DSA-børn med alderssvarende dansk, vil alt andet lige medføre, at det frie skolevalg i højere grad end i dag bliver begrænset for andre grupper af børn. I dette tilfælde vil særligt børn med dansk som modersmål opleve det i højere grad.

I dette forslag kunne der opereres med en fortrinsret til DSA-børn med alderssvarende dansk til ledige pladser på fx skoler med mindre end 50% DSA-børn. Denne procentandel vil dog i praksis kunne fastlægges højere eller lavere end 50%.

Indsigter fra den tidligere afdækning viser, at det er usikkert, om forslaget reelt vil kunne sammentænkes med skolehenvisningspolitikken, idet forslaget arbejder med den procentvise andel DSA-børn, mens skolehenvisningspolitikken opererer med max. 20% DSA-børn med et sprogstøttebehov. Det er også usikkert, om forslaget vil kunne påvirke elevsammensætningen på de skoler, som i dag er udfordret på deres elevsammensætning.

Erfaringer fra lignende model i Københavns Kommune viser, at skoler med mere end 50% DSA-børn har udtrykt, at det var skolens mest ressourcestærke børn, som søgte til andre skoler, mens skoler med mindre end 50% DSA-børn oplevede, at de tog imod de mest resourcesvage børn.

3

Fortrinsret til DSA-børn med et sprogstøttebehov

Børn med dansk som andetsprog (DSA) med et sprogstøttebehov har også i dag en mulighed for at blive optaget på en anden skole end distriktsskolen. Det forudsætter dog, at der både er ledig plads og under 20% DSA-børn med et sprogstøttebehov på årgangen. Hvis der er flere ansøgere end ledige pladser prioriteres optagelse pba. søskendekriteriet eller kortest afstand mellem hjem og skole.

Ved at give fortrinsret til DSA-børn med et sprogstøttebehov vil disse børn blive optaget før andre børn. Fortrinnsretten kan gives både ved indskrivning til skolestart, men også ved ansøgning om skoleskift. Der er alene tale om en fortrinsret til de ledige pladser, og der vil derfor fortsat ikke blive tale om, at der oprettes ekstra klasser for at imødekomme ansøgere.

Fortrinsret til konkrete grupper af børn, her DSA-børn med et sprogstøttebehov, vil alt andet lige medføre, at det frie skolevalg i højere grad end i dag bliver begrænset for andre grupper af børn. I dette tilfælde vil børn med dansk som modersmål og DSA-børn med et alderssvarende dansk opleve det i højere grad.

Forslaget vil kunne fremme, at flere DSA-børn med et sprogstøttebehov vil få mulighed for optagelse på en anden skole end distriktsskolen. Alt andet lige vil det eventuelt også kunne medføre, at færre børn skal henvises til modtagerskoler, idet disse forældre får større mulighed for optagelse af deres barn på en anden skole i lokalområdet.

Forslaget vil kunne udmøntes for alle skoler, hvis skolehenvissningspolitikens maksimale 20% DSA-børn med et sprogstøttebehov på årgangen fortsat fastholdes. Forslaget indeholder dermed et fortsat fokus på børnenes dansksproglige kompetencer, og det sikres fortsat, at der ikke indskrives mere end 20% DSA-børn med et sprogstøttebehov på årgangen.

4

Fortrinsret til børn, som søger om et skoleskift til distriktsskolen

I dag har forældre mulighed for at søge om et skoleskift for deres barn, men optagelse forudsætter, at der er ledig plads på årgangen. Hvis der er flere ansøgere end ledige pladser prioriteres optagelse pba. søskendefordel eller kortest afstand mellem hjem og skole. Dette gælder også, hvis forældre ved skolestart i børnehaveklasse eller senere under skoleforløbet har fravalgt distriktsskolen (til fordel for en anden folkeskole eller en privatskole), og nu ønsker at barnet får et skoleskift til distriktsskolen.

Ved at give fortrinsret til børn, som søger om et skoleskift til distriktsskolen, vil man i højere grad end i dag kunne imødekomme ansøgninger om et skoleskift til distriktsskolen.

Dette forslag imødekommer ikke direkte ønsket om en mere blandet elevsammensætning på skolerne, men sikrer, at distriktsbørn får en fortrinsret til ledige pladser. Indsigter fra den tidligere afdækning viser dog, at forslaget vil medføre, at det frie skolevalg i højere grad end i dag bliver begrænset for børn, som er bosat i et andet skoledistrikt. Dette kan fx være børn, hvor forældrene ønsker et skoleskift pga. mistrivsel på barnets nuværende skole.

5

Ophør af søskendegaranti ved optagelse i børnehaveklasse

Byrådet har besluttet, at ikke-distriktsbørn, som har søskende på skolen i forvejen, har krav på optagelse ved skolestart til børnehaveklasse. Søskendegarantien blev i sin tid indført for i højere grad at kunne imødegå forældres ønske om og behov for at få deres børn optaget på samme skole. Øvrige forældre har mulighed for at søge optagelse af deres barn på en anden skole end distriktsskolen, men optagelse forudsætter, at der er ledig plads på årgangen. Hvis der er flere ansøgere end ledige pladser, prioriteres optagelse pba. kortest afstand mellem hjem og skole.

Indsigter fra den tidligere afdækning viser, at søskendegarantien måske utilsigtet har betydet, at forældre, som ved indskrivningen af deres barn aktivt har benyttet sig af det frie skolevalg, har fået en garanti for

optagelse af deres yngre børn på samme skole. Optagelsesgarantien for søskendebørn har således medført, at fravalget af distriktsskolen på nogle skoler opleves som markant.

Et ophør af søskendegarantien ved optagelse i børnehaveklasse vil betyde, at søskendebørn ikke længere har krav på optagelse, og forældre dermed ikke vil have en garanti for, at deres børn kan gå på samme skole. Søskendebørn kan således alene optages, hvis der er ledig plads til rådighed.

I stedet kan søskendebørn gives en fortrinsret til ledige pladser, hvormed man fortsat i et vist omfang vil kunne tilgodese forældres ønske om, at deres børn går på samme skole, men optagelse kan alene ske, hvis der er ledig plads.

Det vil også være muligt, at ophør af søskendegarantien alene kommer til at gælde for søskendebørn, hvor forældrene ved indskrivningen af deres ældre barn aktivt har benyttet sig af det frie skolevalg. Det vil omvendt betyde, at en søskendegaranti fortsat gælder for forældre, som er fraflyttet distriktet, men som har valgt, at deres barn fortsætter sin skolegang på samme skole.

Søskendegarantien har i nogle tilfælde medført, at der er blevet oprettet én klasse mere, end skolens antal indskrevne distriktsbørn ville have udløst. Alt andet lige vil et ophør af søskendegarantien kunne påvirke elevsammensætningen og egenskoleandelen på nogle skoler. Samtidigt vil det kunne skabe mere hensigtsmæssige klassedannelser på nogle skoler, og dermed også i højere grad kunne imødegå kapacitetsudfordringer set ud fra et bydækkende perspektiv.

Høringsfrist

Frist for fremsendelse af høringssvar er den 14. juni 2024 kl. 12, og høringssvar skal uploades på høringsportalen.

Når høringsperioden er afsluttet, vil der blive taget stilling til, hvorvidt der skal udarbejdes en byrådsindstilling med konkrete forslag til ændring af rammer og kriterier for det frie skolevalg. I den sammenhæng vil der også blive taget stilling til, om en eventuel indstilling vil kunne behandles af byrådet i efteråret, så beslutning kan ske forinden skoleindskrivningen til skoleåret 2025/26 påbegyndes.

Forslag til refleksionsspørgsmål

- I hvor høj grad kan det/de konkrete forslag bidrage til at løse udfordringen med en mere blandet elevsammensætning – på jeres lokale skole eller på skolerne i kommunen som helhed?
- Hvordan forholder I jer til det/de konkrete forslag om ændring af det frie skolevalg?
- Hvilke positive eller negative effekter har det/de konkrete forslag set i forhold til en mere blandet elevsammensætning?
- Hvilke positive eller negative effekter har det/de konkrete forslag set i forhold til en mere bæredygtig skole (fx klassedannelse, økonomiske forudsætninger mv.)?
- Er der særlige opmærksomhedspunkter ved det/de konkrete forslag der skal tages højde for i udmøntningen (fx differentieret udmøntning i områder, på klassetrin eller lignende)?

